

AZ ÉN GERGELY-NAPTÁRAM

2003/2004 „törmelléke”

I.

A „törmellék” szó törmeléket is jelent. Erőltetett vicc. Bár kevésbé az, hogy a tör (mint Shakespeare-nél a király beugratására szolgáló csapda színmű a színműben), jaj, az állatoknak készített aljas befogószerkezet, de a puszta tör is, ha nem mer még telibe találni, igen, az ilyen tör környülése (ami mellette van, mindenféle, holdudvarban) egyben törmelék, mert nem maga a fekete tízes.

Ráadásul, amit itt írok, feljegyzési sorrendben közlöm, visszafelé haladva. Alig pár kommentárral. (Soknak hat majd az ily elemek sora, mert majdnem mindent kommentálok.) Mi a furcsa gyűjtőcím oka? A közeljövőben, másutt, talán itt is, írok ily jegyben. Éveket, év-sorozatokat kiragadva. Mit tudom én, 1938–48–59–68–78 a magam életéből, netán a rendszerváltásnak nevezett időszak évei, egy előre, egy hátra 1989-cel, aztán a 4-esre végződő évek, vagy éppenséggel, mint itt, a kötelező, a legegyszerűbb (és a legkényesebb, egy évpáros) jelenség.

II.

A feljegyzések (kommentárokkal). Természetesen dadogósabbak, vázlatosabbak ezek a ceruza-vagy tollfirkálmányok a sok-sok papíron. Melyeknek halmát már nézni sem bírtam. Ugyanúgy, ahogy e fizikai állagiságot, a szelleminek nevezhető nyomasztást sem viseltem jól: hogy rám még e jegyzetek feldolgozása vár. Kisebb rossz akkor: feldolgozásuk maga.

Mert „Hamlet”-en, eredeti címén a tartalmához híven „Egyetlen” című kötet különféle fokon többször is előjött mostanság, meg nem állhatom: ideírok néhány szempontot. Mértéktartással, mert a *Töredék Hamletnek* c. kötetem (1968) ilyképp érdemleges anyagát naptáramon kívül akarom feldolgozni.

Hogy 2003. nyara és 2004. nyara között mekkora különbségek adódtak; hogy a magam számára kritikusnak érzett „65. sakkmező” milyen volt, illetve majdnem milyen lett; meg hogy valóján milyen is lett, már közben láthatóan;

és hogy a különbségek, részben visszatekintve, részben kockázatos módon jósolgatva és homlokráncosan hökkenve-aggódva, mit „jelenthetnek” –

- erről itt mind lesz szó.

Ezért nem érzem kapkodásnak, hogy 2004. júliusával kezdem, a jelen pillanatban.

Rákényszerültem, hogy az „egzisztencializmus” fogalmán (mert hogy magamat egzisztencialistának nyilvánítom) elgondolkozzam, ehhez ilyen-olyan tanulmányokat végezzek. Lustaságból sem veszem elő megfogalmazásomat (egy másik cikkből, erre a kérdésre lesz egy Umberto Eco-esszéidézetem), meg hát nagyjából tudom is, mert hiszem „vallon” (süket szó!): Egzisztencialista az, aki ugyanazt, amit más is átél, akár lételemének, élete fontos mozzanatának tartva, e valamit a mi emberünk, az egzisztencialista élete legfőbb mozzanatának tekinti, ez állandóan és központian foglalkoztatja, holott az egész esetleg – csak egy leheletnyi. Az egzisztencialistának nem számít a légfrissítő, se a szellőzködés, se az éghajlat – egy-egy lehelet számít neki, minden lehelet úgy, mintha az utolsó lenne... nem is, hanem mint egy közbeiktatás még az utolsó előtt.

Így aztán minden perc, óra: minden perc és óra csöndje. (Jó, megzavarja még madárkánk is, nyár van, örült toló verébke szegény, ilyen kellemetlen...aztán este, mikor – elvárja – „bekalitkázzuk” egész napi szabadság után, igen, s nézünk egy alkonyi filmet, mondjuk, a Bódeni-tóról, látjuk a házakat, nádasokat, a partokat, hegyeket, hajókat, halljuk az ottani gondokat és visszásságokat, s de kiegyezünk velük...gondoljuk...nem is sejtjük: ez a film verébként, a Totyi miatt lesz örök visszavágyódás tárgya, sőt, nem telik sok időbe, és olyan az egész máris, mintha a Totyival nyarltunk volna a Bóden-tónál. Lenne ott egy kis...)

De nem. Akármink lenne ott, nem utaznánk úgyse. Egyedül se, Totyival végképp lehetetlen. Nincs sehol senkink és semmink, és nem utazunk. Lassan az is elmúlik, hogy „pedig ott szívesen lennénk”, csak az út nem viselhető el... az ilyen elviselhetetlenség hamarost leirtja érdemi tárgyát.

Ha tehát így, hogy valamit befejezzünk ezzel, nyugton megvagyunk csendünkben (csak Totyi csap éktelen ribilliót, kellemetlenül csárogva-harsogva, butácskán, erőszakosan, céltalan), nem jó semmi telefonkényszer. Ha nekünk muszáj telefonálnunk, akkor is baj van. Jó, egyébként kihúzva tartjuk készülékünket – ha csak tehetjük – egész nyáron. Miért! Egy öt év alatt összesen 1–1 napokra mentünk el, másfél év során így se, és most megint nagy maradásra készülünk, abban vagyunk – hát akkor annyi csak kijárhat, hogy elérhetőségünket felfüggesztjük/szük. S ha mégis muszáj, mondom, ez az állapot áll be, a klasszikus (el is feledten, magában a *Töredék Hamletnek* című versben megírt) helyzet jön: „Ó, te állhatatlan odaadás, / te, kit már egy porszemnyi át nem szitált idő / megöl halálosan -„ Leszámítva némely sallangot, a még Rilke-imádó költészeteszményből vett megszólítást, a

ritmus tisztázatlanságát stb. meg az odaadás fogalmát... arról van szó, hogy (s maradhat is az odaadás, azonosulás!) ha egy porszemnyi bármi (idő stb.) is fennakad, nem megy át, külön kérdés lesz, plusz-és-lehet, lóttek az egészek. Halálosan megöli, azaz tutiba eltolja a háztól a jobbra érdemes egyéb-akármit az, ha belezavarnak. Enyhén fejeztem ki magam.

Ergo, rohanok végig ilyenkor a lehetőségeken; s vad dolgok jönnek. Mert ez kockázatos magatartás. Munkákból élek, munkákról maradhatok le így, ha nem érnek el. De nem úgy és nem annyira élek az így felkínálatakból, hogy párszor ne mondhatnám: annyi baj legyen... ráadásul elérhetnek (barátaim el is érnek) ajánlott levélben, távirattal. Bár csöngetni: az égre, ne. Bárki bezuhanhat. S az aztán nem át-nem-szítált, hanem egy nagy kő a hálóban, röstelkedhetem, vagy a legváratlanabb fejlemények adódnak.

Persze, a régi (1963-as) vers eleve így indul: „– ily egyetlenné el-nem-gondolás / tehet csak. Minden megközelítés már / önmagától törekeny...” Ebbe nem megyek bele; majd, mondom.

De az ott meglehetősen kései fejleményű *Koan bel canto* is ezt adja: „Már csak azt a jövő időt / kívánom, ami elmúlt.” (Már ha egyáltalán kívánok, teszem hozzá ma, bármiféle időt is, jellemezhető.) „Ne legyen több pillanatom, / ami előtte nem volt.” Ez igencsak maximalista, misztikájába nem megyek bele. Húha, mondom inkább. S bár még misztikusabbnak látszik, sőt, megoldhatatlannak, nem a befejezés a legerősebb (hanem az iménti kívánalom!): „S én – mint aki félrehajol / egy teljes térnyi szálból...” (A / jel a verssor végét jelöli, itt véletlenül három pontot írtam a gondolatjel helyett, nyilván azért, mert ezek a gondolatjelek nem igazán sikerült megoldások, de mindegy.) Egyelőre hagyjuk az „Egyetlen” verseit, a teljesből való 1960–67-es félrehajolás, nem az előle, hanem a belőle, nyilván hordoz Karinthy Frigyes-hatást, de az jeles hatás, meg nem is olyan közvetlen épp.

A teljes térnyi szálból a félrehajlás: ez volt kb. az a sakkfeladvány, melynek nem volt kérdése, csak megoldása. Ez 64 négyzetes rács (istenem, a fekete mezőket elfelejtettem jelölni, nem érdekes, odaírtam, hogy sakk...), s fejjel lefelé alatta: „Megoldás: Mi lesz a 65. mező?!” A kérdőjel és felkiáltójel a sakkban olyasmit jelöl, hogy igen jó, de kicsit kérdéses megoldás, lépés. Hát igen, a 64 mező egyik nagy kérdése az (is lehet), hogy mi lesz a 65. mező. Nem a köv. lépés, nem a 65. mezővel kapcsolatos átalakulás, pl. hogy melyik lesz a meglévők közül az stb. Nem kérdez ez a feladvány semmit, Asszociálható vele/hozzá nyilván több megoldás is. Pl. besatírozni szürkére a 64 négyzetet, s az a „szabad sakk”, mit tudom én. Ellenben jómagam pont ezt kérdeztem: „Mi lesz a 65. menő?!” S ezt életemre értettem, érthettem arra nagyon is. A 64. év után a 65. év. S majdnem halálos balesetet

szenvedtem, ezt sokszor megírtam, és nem is akárhogy. Ez lett volna akkor a 65. mező??

— Ám mindez: ráímel a „megül halálosan” szóra, vagy a (bocsánat) „kurvára elbassza egy napomat... vagy jó részét” (ha valakivel érintkznem kell. Még ide vág két dolog: bármi nevetséges, ha sok apró, direktbejelentéktelenséggel körítem, jól mondható (kedves sakk-kifejezésem: „jól meghúzható”, egy-egy lépés, vagy épp nem): két Hamlet-töredékem 1963-ban keletkezvén, a harmadik 1964-ben, ezek bizony most voltak 4. évesek. (Na és akkor.) Bár ímel a feladvány „kérdésem” (a kérdésem-mint-megoldásom) túli megoldáskeresésére. Nincs az! De a közgondolkodás annyira (bocsánat! az egymásnak tett hízalgő kijelentések, úgynevezett könyvismertetések-kritikák-laudálások révén főleg) sablonban marad, hogy már eleve „olyan tandoris”, „extra”, „ki irracionális, Tádém, ha te racionális vagy?” formálású borzalmak hangzanak, s ez nagy provincializmus.

A provincializmus az, amikor a normális továbblépés szélső értéknek kiáltódik ki, s provokál. Természetesen, hogy – 10 éve ismertem meg ezt a tételt, ergo az megint jó példa a 3-as évek visszafelé etc. szekvenciálására – „Szubjektumunk nem a világ, csak annak határa”, tehát szélső érték volt a „Tör. Haml.”, na ja. Hagyjuk, ami ide ímel, még egy vers (Eredendő, hé, 1964-es, ergo 40 éves) (az „ergo”-t meg kétszer mondtuk), innen: Eggyélette halálos, akinek / minden rajta-kívülišég: halála.” Hát ha ennyire nem bírjuk, ami más...nem is, ennyire rossz oldalával szokott felénk fordulni, ami nem olyan, mint mi vagyunk... vagy inkább, az, ami másságnak érez minket, nem igen irgalmaz... hűha, látjuk? Megannyi értékelési lehetőség. S ha (már nem teszem!) fortyantam, csak az abszolútként kiragadott egyik-változat ellen, ellene se, a kiragadás egyebeket-figyelembe-nem-vevő gesztusa ellen, a sablon irritált... s mit mond Eco? „Az olvasónak feltűnhet, hogy ugyanazok a példák vagy témák vissza-visszatérnek különböző írásokban” (Ecónál), „akár évek távlatában is. Szerintem ez természetes, hiszen mindenki magával cipeli saját »iskolapéldáinak« bőröndjét. Az ismétlés pedig (mármint be nem zavarja az olvasót) a fontosságukra hívja fel a figyelmet.” (Umberto Eco: Irodalomról etc. A La Mancha és Bábel között főcímű könyvet, Európa Könyvkiadó, 2004, Barna Imre és Gecser Ottó fordította.)

— Az én Gergely(-Kovács) naptáram nem céloz meg éles és csattanós összevetéseket. Kedvező helyzetemmel élek vissza 2003-at és 2003-et ütköztetve, illetve egymásból levezetve (semmi ilyen didaktikát nem lel itt, persze, az olvasó, hiszen... ha én azt tudnám, mi hogyan függ össze akár csak itt is!). Miért nem tudtam várni az írásával! Hiszen alaposan(szóismétlés) várólistára helyezem magam a dolgozattal az én kedves folyóirataim bármelyikénél! S még tolakvónak, orrát dugdosó kutyának létszhatom!

Nagyon egyszerű az ok. Elkezdtem, talán először, bár Dusko Gavriolivcs-Törmellék etc. „cím-féljű” szövegegyütteseimben, ezt mindig elfelejtem, Gogolj-Csehov és Thomas Bernhard, meg Evelyn Naugh mellett a Saul-Bellovv-ihletés a legerősebb, azzal tehát, amit most is elkezdtem, mondom, leveleket írni, a levélféle, holott nem írok leveleket, nem közlök leveleket, leveleim bármiféle közlését szemmel le is tiltom újra (megbocsáthatatlan, ha engedélyem nélkül eddig ilyet tettek, közlést, nem levélformában levelez hát Dusko...s én nem megírásra, azaz publikálásra használtam a levélformát, vagyis hogy oldottabb legyek, közelebb álljon netán a közönséghez (hm?!) a megírt munka. Nem.

Leveleket írni azért kezdtem (jaj, abbahagyom, így tértem rá, ezt mondom épp, a naptártárírással talán hamarább, mint a „szökési kísérlet”, kerékpáros-nyelv, terveztem volna, mert a levelezés kibúvóul kezdett szolgálni; természetesen mai „állagomat” igyekeztem vázolni, s ahogy az kialakult (sok tényezőből, hatásból. Jóra-rosszra. Jóból-rosszból. Hanem így nem alibizhetünk! Ezt kiáltottam, s nekiláttam.

III.

Közbevetés. Mai állag. Persze, hogy nem lesz pár oldalon körvonalazható, sem itt, se másutt. Mégis: amikor ugyanezeket a dolgokat (még jönnek!) levélben hebegtem el (fél-szóismétlés), zavarban voltam. Mi ennek a formája?

Kérdésem tehát, hogy Wittgenstein-modorban folytassam, az volt: a különben-elmondhatatlan(nak rémlő) miért válik a látszólagos megoldás (a levél) formájában még abszurdabbnak, ily képtelen módú közlésnek? Minden kitérés (a feladat elől) boldogtalan. Ahogyan nem lehet jel kitérni a túlzott erőszakoskodás elől (ki kell, végül!), mert igenis erőszakoskodás, ha valaki, bár hozzád közeli, szellemrokon (bármi hetedágon), nem és nem érti (miután tudhatja már, akkor sem), mint vannak veled bizonyos dolgok – és nem neked akar jót, sőt, te közömbös vagy neki, te csak látszólagos szellemtárgyként =(toldalékként, sablonként, ld. az imént) vagy (de nagyon, aztán!) fontos neki, s így nyaggat.

Nem azt mondtam tehát, hogy halálosan megülne, ha valaki Ausztráliából, Hajdusomlyóról stb. koala macit hozott nekem, aztán nem tud bejönni a kapun, de elküldi, erre én könyvet küldök neki, ő nekem megint valamit, s kialakul egy új ausztrál kapcsolat, és több. Az ilyen engem nem ül meg még csak egy gyomorrontásnyi bajossággal sem. Sőt. S remélem „öt” (ismeretlen ismerősömet) sem.

Nehezebbek, ha kitárgyalandóak az ily helyzetek. De ez nem tartozik ide. Tehát a levél nem volt jó forma. (Nem állandó levelező-társaimmal

történt a dolog, nem egyikükkel v. másikkal. Valakinek – fájó! részemről disznóságnak, különcködésnek látszó...jaj, Wittgensteinnél is tagadom, hogy neki hóbortjai lettek volna, a furcsaságai sem voltak hóbortok... mondom ezt, miközben én nem vagyok olyan akadémiusan belezúgva Wittgensteinbe, mint azok, akik „ugyanakkori hóbortjairól” beszélnek.)

A lényeg itt talán az, hogy mikor újra elkezdtem így, jegyzetfeldolgozó-esszézeve írni (önéletematikusan tehát), a világ otthonosságát éreztem. (Nem tudnám megelemezni, Neurseault annyira másképp érzi-e ezt, már kivégzését átélve.) Jót tesz nekem, mert világotthonossá tesz, ha így önéletesszézek. Ezt még sokkal gyengédebben gondoltam az imént, mintegy a Glass családi tagjaként, igen, Salinger után a fogalom hasonlat-alapként használható. A Glass-fivérek egyike a telefonálásról... arról, hogy örökké várni kell valamelyik családtagra a fürdőszoba előtt... arról, hogy mégis süttöttünk sajtot leszeletelt krumplival, na.

IV.

A feljegyzések (folytatás)

„Vajon mennyit értenek egy Narancs-írógép cikkből? Mennyire engem értenek? Mikor (holott, vagy épp ezért gyanús nekem az ügy) már levettem sok erőt Wattot, divatszó) belőle. A nagyobb vonalakban történő írás már fogyatkozás? – Totyi kellemetlenkedik, üvölt, csíp...” (Most meg épp sem! Eszembe jutnak olyan barátaim – itt nem örökké együttduruzsolós, akciózós stb. kapcsolatokra gondolok –, akikkel ez a hangnem jól megy. „Most meg épp nem!” Ez egy eléggé elfogadott hangnem. Megkérdezem most: ha egy eléggé elfogadott hangnemet gyakorlunk, nem veszünk le a wattból, eleve, szintén?)

Mennyi írható még „így”? gépeltem, már se levélbe, de jegyzetbe (ezt tollal, cerkával mindig). Ez olyan „gyűjtő” volt, sampler-papír, be a gépbe, s mert monomániás/gám gépelő vagyok, évekig csak egy gépet nyúzok, koszolok, használok... ha egy ilyen papír benn van a gépben, esetleg estig se kerül(ne) ki...az ám, de levélhez...ki kell csavarni, s ez máris rossz érzés, a levél ellni!

Sampler-szöveg, tehát: Mennyi írható még? Mit ér az az önéletrajzi írás, ha nem írható „minden”? (Jó vicc, ezt épp én kérdelem?) Nehéz kérdés. (Egy röhejt nehéz.) – Nagyon csak az vagyok, ami (ha nagyon, ha nem nagyon) vagyok. De ez sem igaz, samploltam. Nem igaz, mert ha igaz lenne, nem írnák levelet. Ücsörögnék, uramisten, le is szaladnék madaras dossziét venni, vagy meggyet mégis. Gyümölcsöt az idén már – épp – egyáltalán nem veszek. Egy kg meggy volt a kivétel. A gyümölcsök, írtam meg a levélben, meg

másoknak, jöttek, közben a kukorica, végig a gomba, jó darabig az éti spárga, mindig tojás, sajt, tejföl, rozsos kenyér... teljesen hidegen néztem mindent. A máj! A virsli! Magam ezeket a dolgokat így-így el is készítettem, mikor adódott. Na? Nekilódulok, másfél hétig pirítok zsemlét, vajazom (és köpdösöm, fogyókúrán vagyok, nem iszom 5. hete, le kell/kellene adnom), ám utána, ma: már a pirítás is külön esemény, royal ünnep. Viszont össze-söpröm a Totyi után a koszt – homok, fű, almadarabkák.

Rossz, gégemetszett vicceket is felfirkantok: ez (az irodalmi közeg, épp az otthonosságaival, melyek nem az én otthonosságaim; nekem külön akaráss, vagányság, belső megértés kell a „műhelyek” részéről... nem vagyok kiharcolt evidenciájú, nem vagyok evidens evidencia sem, semmi okon) nem inferno, csak unferno. Fair, unfair. Gyenge vicc, de bántó. (Senki se bántódik meg igazán. Senki se kapja fel a vizet. Inkább unikumos pohárkát keres, minimum sörös-korsót, azt kapja fel. „És most” – dobogó szívek és lábak – „nagy a büféhez.” A sikerült irod. bemutató házigazdája egy német filmben.)

Egy magvas feljegyzés: Ahogy nem ismerjük társaink műveit, konkrét fájdalmait, de szeretjük őket: egy kicsit egzisztencializmus. (De csak nagyon kicsit.) – Szpéró mint a csillag az égen. Pedig csak levegőt akartam beengedni, most a világos, halványkék égről sugárzik. Tudom, nem élő. Szpéró meghalt. Nem élő üzenet ez, nem is könnyen megfejthető üzenet. Mindig más, soha semmi. Csak. Minden téma: több tucatnyi oldal. Azt mondom: irodai lófogadás, Bécs. Nem értik. Jó, van tét-hely-befutó, nem tudják ezt se jól, van a hármás. Hányszor megírtam: M.o. ebben is fura. Hármásbefutóznak. Győzelemre (tét): annyit tesznek föl, amennyit egy londoni külkerület tíz irodájának egyikén két szingaléz. Hármásbefutón szórják el a pénzüket. S mert tétre (a győztesre) a körtetőben nincs piac, egymás esélyeit rontják, oly mindegy 50 ezer, 240 ezer, 320 ezer van-e a győzteseken; a piac, mit tudom én, több százezer márkánál kezdődött, mikor még olvastam ezekről a dolgokról. Japánban és Dél-Kelet-Ázsiában egy nagy versenyen dollármillióknál; nem jegyzem meg már: nálunk csak az adók... nálunk a fizetések, az írói jövedelmek, a nyugdíjak viszont... de mindez folyton ott van az agyamban, mindenütt... boldogtalanítóan, nyugtalanítóan.

A 2003-as évben nem voltam sehol. A házból is nehezen léptem ki. Megvolt a rutinom: a borral. Sol olcsó flakonossal. Sajnos. Nulla mozgás (a piacra menni, vánszorogni: nem az), sok ücsörgés (csuda munkák, s a bor nem zavart bennük! a bor engem önmagamban, egzisztencialista létezésben zavart) – a bor hizlalt. Párban a jó étvággyal. Átmentem, írtam a levelekben, a sörre. De a dobozos sör, mely a várost jól járhatóvá tette (ó, zsebből

inni hajnalban, nézni a kelő napot, a visszfényeket a hegyekről stb.), elérhetővé. A sör még jobban hizlalt. Most nulla, az van. Fogyok, de evvel türelmetlen is lehetnék (inkább csüggedt vagyok). Ez a legrosszabb állapot. Még csúnya az alakzat, már boldogtalan a lélek; brr. Reméljük a legjobbakat. (A levélbe ez nem fért.)

Tehát tavaly sehol. Nem is lófogadtam. Az idén nagyon jól ment (bár kísértetiesen). Egy-egy napot töltöttem külhoni irodán, ellenben nekem ez sehogyan sem kellett már. Nem tudtam... azt az ihletődést érezni, olyan voltam, mint Krapp a dolgokkal, melyekről a szülinapi kazettáit csinálta. Nem kellettek neki. Hát... de ez nem témám. Legutóbb elintéztam a dolgot, így jó! Most hosszú idő megint itthon, Totyival. (Meg egyebek, na.) De Szpéró, mikor utoljára mentem (rémút volt! a vonaton tiszta Való Világ! a bécsi intercityn), fenn volt az égen. Totyit láttam benne. Jó, Szpéró hölgy volt, a sok tojásba halt bele... de nagy úrnő, egy Birodalomé. Egzisztencialista, én: nem bírtam kivárni, mire a lényeges futamok közt az első jött, annyit se. Túl akartam esni a fogadósdin. Lealibizni. Vesztek kicsit, visszanyerem... Aznap nem így ment. S volt egy Lord of Realm v. the Realm, nem is tudom, nevű ló, igen, Lord of the Realm, fene tudja, miért nem hittek benne, én hittem volna, ha még észnél vagyok, de akkor már a vesztes vezérelt (befejezni! az egészet! nem menni többé! nem azt az egy fogadónapot akartam befejezni! mondom, mindet), hát napok múlva jöttem rá, itthon, hogy a Szpéró (bár nem Lady, de mindegy, ő már csak egy nagy Uralkodás) a lovat jelezte. Talán. Talán nem. A fogadást többé ne lássam.

Tévén itthon láttam, egyik csatornámon: a híres-neves liverpooli Grand National-t egy Amberley House nyerte, nem is nyolcszoros pénz, mint a Lord volt, hanem 16/1! Nekem ugyan semmi se súgta volna. (A jónépnek is alig, ott.)

Holott egy Graham Lee nevű zsoké vitte. S nekem Graham Greene most nagy témán. És a Lee, Lí... Tili és Lizi verébként névrövidítése a kártyabajnokságban. Na jó, de ilyen alapon, ha Gázrezsónak hívnak egy lovat, Bedöglő Konyhai Vízmelegítőnek, netán Elrepedő Tornacipőtalpnak, játszanom kéne! Mert ezek nekem érzékenyen személyes kérdéseim.

Üdvrehagytam én ezt az egész „lovat”. Viszont tizenöt év során más emberré tette azt az ember-részemet, amelyiket így meg kellett és lehetett változtatni. A 2004-es év csakugyan „a ló” vége. Semmi köze Kassákhöz, Valaki (de bölcs!) azt mondta: verebek és lovak között ő csak a lócitromot látja kapocsnak. Egy irodalmár! Zenetudós! Mit tudom én, nálam idősebb, okos úr vagy hölgy. Hát Kassák? Nem ugrott be? A ló meghal, a madarak kirepülnek... Hm? Mondom én. Ez egy unfarm. Mert jó unalmas is. (Hallom: akkor miért nem német földön keresed üdvöd te is, hapsikám, nem

panaszkodnál örökké a honorra. Én nem panaszkodom. Egyszerűen fel vagyok háborodva. Minden „józan” érv ellenére.)

Hagyjuk az unfarm világot, nézzük jegyzeteimet (melyeket a világ un, már legalább sokféleje nagyon). Tegnap nem pár magyaros tucatnyi eurót, de 32.000-et játszott, fellengzősködött el egy kvízzjátékos. Barom! Lezártam a tévét. Ne lássam.

Túl sokat néztem. Drukkere. Mert hogy, íme: bár zötyörögve, meglett neki a 32.000. Nem tudta a rózsák háborúját, csak mázlivál találta el hat vagy hét variációból. S akkor, az irodalom-kérdés helyett preferált témáját, a földrajzot kérte. Rá fogsz verni, pajtás, gondoltam. De könnyű kérdést kapott. Melyik régió a legdélibb a földgolyón: Telemark, Baltikum, Yorkshire, Észak-Frízöld, Jütland, Cornwall, Spitzbergák... ennyi, talán. Oly világos, hogy Cornwall. Csak Angliáról ezt nem „tudják”. Nem jár együtt Anglia képével a szubtrópus (pl.), holott én dögunalomig nézem, kattintgatom már (el) az ilyen filmeket. Meg általában ez van: XY író fogalmával nem jár együtt a próza, ő költő etc. Nem mondom, az én helyzetem különösen balszerencsés. Ám ezt a levélben (az akart-akaratlan konkurenciáról) megírtam, itt nem ismétlen el. – Jó történet ma: feleségemnek vettem két doboz sört, örüljön, mikor hazajön. Ráadásul 4,7 %-os sör, doboza 109 forint, ingyembe van. Büszkélkedve mondom a velem szemben teljesen közönyös kiszolgálónőnek: ez a mélypont, nem iszom, de nagy szívem van. Csak nézett... aztán durr. A táskámmal ott izegve-mozogva a pénztárcámért, levertem két dobozt, szerencsére csak az egyik ment szét, plusz 109.

De fáj a kezem! A bal kezem roncs. Ujjaim bezsibbadva, az örök behajlítástól (egy ujjal gépelek, bár félelmetesen gyorsan). Nézem a villamoson a nép egy bizonyos rétegét: izomdrabálok, mivel fejlesztik ki ezt így? Sok fát hasogatnak, birkózószakkörre jártak, kondiznak? De egyformák. A szellemi embereknél viszont épp ez a bajom: hogy mind másmilyenek! Na tessék.

Nézem tévén: multinacionális lazackonszernek pl. Állatirtó emberiség. De hagyjuk. Más a szempontom. Nézem a lazacos hapsikat.

Unalmas, bár színesbe öltözött, kemény műanyag védősapkás hivatalnokfélék. Maigret-kisemberek. Sosem lettem volna hivatalnok. Nagyon lenéztem azt, hogy „vállalat”, mindig. Nem is sejtettem, mekkora pénzeket zsebelnek be. Ma már látom. Ah, a Mannesmann-botrány. Na és, gondolom, a buszra várva, mi van akkor, ha a főkolomposokon rajta ragad az „erkölcsi szempontból nem foltatlan” elnevezésű bélyeg, folt? Szarik rá mind.

Totyí a vállamon. Eszi a hajamat. Csöndes. Az igazi Totyí. Jó társ. A fejemen áll már. Szelíd. Bár csitulna le a tojóí ingerenciája augusztus elejére. Milyen szép heteink lehetnének kettesben!

További folytatás (feljegyz.)

Mindez a 2004-es évből. Kicsit visszatekintettem már 2003-ra. Nézzünk ilyesmit még, tovább. Régebbi esztendők is besandítottak.

Hétfőn megyek leadni egy nagyobb (na ja!) fordítási munkát.

Régi barátnék ez a kiadófőnöksasszony, még itthoni barátaink közül is kedvel, tisztel némelyeket. Kilenc évig mégis távol voltunk egymástól. Most összejöttünk véletlenül. S nagy munkatársak lettünk, 76 és 66 évünkkel! Oda megyek. Nála lett folyamatossága (csak nála!) a hat ragyogó munkával is ékes 2003-as évnek. Igen, hat ragyogó munkám volt, 5-öt kiemelkedően, egyet abszolút módon oldottam meg. Kettő volt csak verses. Ezt tudom mondani a 2003-as évről. Nincs folyamatosság, nincs létbizonyosság – ja, és kettő kivételével abszurd alacsonyak, vagy jócskán alacsonyak voltak a honoráriumok. A havi átlagjövedelmet... de ezt már annyit mondtam... cikkírással, szellemiekkel, de még a gyatra, bár örvendetes saját könyv-honoráriumokkal sem lehet összehozni. Együtt mindezekkel. A nyugdíjammal. Ezt írjam örökké?

Persze, mondom mindig, ki mint él, úgy ítél. Akinek gyermekei, nagy terveik vannak, aki harmincvalahány éves, pláne húszvalahány, de aki 50-55... e nemzedéktől is nagyon elvisznek a gyakorlati paramétereim... mindenkit elvisznek ezek egymástól... kis körök annál jobban összeolvadnak.

Persze, én nem is akartam, nem is hittem a nagy külföldeezést. 2003-ban már nem volt meghívásom, hála istennek, mondtam. Idénre volna kettő, jövőre előre egy. Nem vállalom egyiket sem. Valami kiállítás anyagát nagy gonddal, melóval megcsináltam – áldja az ég, menjen. De nélkülem. Üdvre.

Sok mindenben eleve másmilyen voltam. Valaki nevetett egyszer (jaj, kocsmában álldogáltunk; ma már képtelen volnék bemenni így bárhova! a sok utcai dobozos sör mellett volt is gond a fölös lé kieresztésével! ha nincs kocsmavécé, presszsóvéccé), miféle dolog, kicentizem, hogy minimum nullszaldóra akarok kijönni a lóversenynap végén. Nem úgy „megyek ki” (nem megyek ki! nem „mentem, ki”), hogy van ennyi meg ennyi, ez elveszhet, vagy próbáljunk nyerni rá valamit. Ezekben a dolgokban is más voltam.

Vagy ki tudja. Ki tudja, ki milyen. Lehet, hogy mások – lényegi dolgokban – ugyanolyanok, mint én, csak van egy plusz szerepvállalásuk, jellemzőik, az külön haszon, és mögötte hasonló pályákat jár az agyuk, az idegrendszerük, a lelkük, mint ahogy nálam ez megy. Talán.

Talán nem.

Ebben igen, abban mégsem.

Elakadtam, pedig annyi minden el is fog maradni itt még.

El fog itt maradni még sok minden, s Totyi is elégedetlen velem, joggal: foglalkoznék már végre vele. Nem ordít, nem kellemetlenkedik, jó ki má-dár. Na, pillanat, Totyika, jövök.

Ha megvan a nap neheze – jó, álmos vagyok sokszor, türelmetlen, még ha ennek semmi jelét nem adom is! Totyi körül a levegőt is megfújom –, már „a Bodeni-tó” szindróma jön. S ez a kimondatlanságé, mindenhogy. Tehát: több, mint az írás? Félek.

Még a levelet megírni is oly nehéz. Ál-levelet nem érdemes. (Ez is ál-levél, akkor.) Összegezni próbáltam, miről írtam az igazi levélben: kaják – lemondá-sok – céljaim mégis – helyzetem – helyzetünk ebben az országban – ennek az országnak a helyzete – az egésznek az összege! Na, szépen hangzik. Odaka-nyarítottam jegyzetpapíromra (sampler): „Így majd a cikket.” Jaj, dehogy így.

VI.

Búcsú egy kis időre

Egzisztencialistaságom, szuverenitásom: még könyveim dolgában sem tudok telefonálni! Ne legyen „tényező”. Csak ha muszáj, majd.

De az egyik telefon azért csak meglett – igaz, közvetítőig jutottam csak, nem erőltettem, majd. Aki pedig visszahívott: igenis örültem a beszélgetés-nek, nem volt át nem szitált idő.

Totyi meg olyan nagy jó lett hirtelen ma délutánra.

Mindez igaz lehet?

Totyi dolga már nem egészen. Jön, trikóm nyakához, csipkedi állam „egyenetlenségeit”: szakáll-tarló, kis sebhely...

*

A jelen: túlerő. Bennünk, velünk. A krónikás érdeme eleve ott kezdődik, hogy képes rá, már ha célzat s érdek nélkül teszi, foglalkozzék valami épp nem aktuálissal. Különösnek érzem, hogy belőlem épp az erőteljes egzisztencialista-érzet okán hiányzott a múlt kicsontozásának, tudományos, rendszerezett (mondjuk így: pozitivista, enciklopedista) szemléletének lehetősége.

Mert a jelent mindig oly hevesen kellett élnem, furcsa, hogy a múltakra is kiterjesztettem környezetét. (Ami vele jár.)

Ahelyett, hogy örültem volna: ami volt, az csak leltározandó. De ha tisztán tudnám látni, főleg nagy bőségben, a korábbi éveket, talán nem is foglalkoznék velük.

Látnivaló lesz majd, hogy egészen banális, meseszerű kis elemek: drágakö-vek (sosem voltak nincsenek is drágaköveim), minimum borostyándarab-kák nekem (kavicsaim voltak csak).

A jelen érdekes-kavics-gyűjteményében a múlt elemecskéi ezek az értékes, bár csak képzetes darabok.

Különben: a darabosság. A város így hull szét, ez adja, hogy kedvetlenségemben „egész”.

Nehezen tudom felhozni már magamban azt az elfogultságot, mely megaranyozna, mint Kosztlányi mondja kb., minden pocsolyát. Mintha a hepehupás utak, a szálló kőpor, a kocsibűz, a zaj, a hirtelen túl elegánsnak mutakozó, régen olyan ütött-vert pesti „utcák némelyike: idegen lenne mind ez az egész. Együtt. Nekem se jó semmi?

Ha innen nézzük: eltelt az életem – az egyik legnehezebb korszakában járok. Sok próbálkozáson túl, az örökösnek mutakozó taposómalomban: benne. Legalább az elmúlásban hihetnék, „kíméletes kulturáltságát” remélhetném. Lenne kiszaladó életem: bécsies. Innen jut eszembe... vissza jegyzeteimhez.

A lovi, írtam fel a minap, egzisztencialista dolog volt. Átélés kérdése. Csak hogyan éld át Lord of the Realmot? Lee-t, szinte a semmiből, ily alapon?

A pénz, mi a pénz? Add össze: egy (még jócskán feljavítandó) közepes lakás ára, egy autó... a feljavítás, az autó tartása... egy élet, ennek megfelelően – máris (átlagembernek, nekem) hihetetlen összeg.

Igen, amikor mi „megvettük” lakásunkat, úgy, hogy apámékéban maradtunk, nekik vásároltunk egy kis másfél szobásat, 1970-ben, mertünk nekivágni az életnek 10.000 forinttal. S a Balatonra mentünk, „Jugó”, nem fért bele, de ha visszagondolok rá: dús teltsége van annak a 8–10 napnak. Egy kis villaházat vettünk ki, két évre rá visszamentünk, ott indult Dömiék Nagy Koala Kártyabajnoksága is. A kosarunkat meg tudtuk tölteni a Gomba Boltban stb.

Teljesen már világ volt. És másik világra vágyódtunk, sokakkal, mikor... amikor nem tudtuk, milyeny szerencsések vagyunk, hogy egyáltalán fedél „valaminek a fedele”, ahogy feleségem manapság esős időben mondja (meg nem csak akkor), van a fejünk felett. S Törökbálint?

Persze, az éveknek múlniok kell. Felfogásunknak változnia e múlással. Az igazságtartalmak (bárgyú szó, mégis) háttérbe szorulnak, előtérbe kerülnek. Érdekes lesz talán nagyobbakat ugrálni az években, éveken. Nem ígérem, hogy mély következtetések merészkedem általában. Inkább – kiegészítő tanulmány lesz ez a (különféle helyeken megjelenő) „sorozat” azoknak, akik érdeklődnek valaki állítólag lényegtelenebb oldala, oldalai iránt is...miközben a lényeges oldalait is csak elvéve, vagy elenyészően kevesen tartják lényegesnek...de így van ez jól. Csak Totyi éljen, menjen el ez a nagy és bezsongott nyara, még ha maga a nyár lesz is az, ami elmegy vele. Mint az évek...

Míg mi adjuk naptárunk nevét. (Jön Totyi; megy.)

Hát elkezdtem. Naptáram. S mégis a „mikro” a fő. A Totyi. Mert ez a már-már agybajosan aprólékos mûgondú együttlét „a nyári, hibbant verébél”: 2003/04 legalapvetőbb jegye lett nálam. S kiket – arányrendszerteremtve – szinte mindenre, ami velem van. „Ehhez fogható alaposság kellene mindenben...” – „Ilyen közelség és fontosság nincs egzisztenciámban még egy...” – / „Ennyire közel nem kerültem semmi más mód semmihez, s közben ennyire távol...”. Való igaz, ahogy a legegyszerűbb ücsörgés, pihenés, olvasgatás közben is – már ha nem őrjöng a könyvtől, már ha nyakamban mászkálva egyáltalán hagyja, pihenjek... önfeledten ígyse, soha – ott van, mondom, a nyári hónapokban áztatják egy szúrós szál fûvel, gazzal, s nemcsak ő nem vigyáz rám (egyelőre a szemet kivéve, azért), de – nem vétettem el mondatom! nekem is minden lehető figyelmemmel arra kell ügyelnem, meg ne sérüljön, agyon ne nyomjam...mindent megtesz, hogy bizonyítsa, veszélyérzék nem él benne reáliával. Csak irreálisan; ott retten, ahol nem kellene. Lakásunk két szobájában, ha szétcsukva ezen helyiségek épp nincsenek, nem járhatok úgy, hogy ügyelnem ne kelljen: hol kell őt elkerülnöm, rá ne lépjek... S mikor kalitkában merészeltük tartani őt, főleg azért, mert volt másik, öreg, csak kalitkában élni bíró madarunk. Totyi úgy összetörte a szárnytollait, hogy mikor kiengedtük, zuhanó-, jobb esetben siklórepüléssel ért földet, legtöbbször a lábam alatt (felemelt lábamról van szó). Tucatszor mentettem meg így az életét – saját magától; mentettem meg a saját életemet. Egyszer, ahogy a szomszédunkban tűz ütött ki, egzisztencialista makacsságomnak köszönhette életét: ő s akkori kutyánk, Szuszi: nem nyitottam ajtót a legvadabb dörömbölésre sem. Ha nyitok, beárad a késsel vágható füst, nekik végük. Ez azóta is mércém; bár az emberélet, sajnos, nem a mérce szerinti benső rend.